

Vatten och vattning

Regel nummer ett vid vattning är att när du vattnar så vattna ordentligt. Detta kan inte nog förtydligas. Upprepade otillräckliga vattningar leder till en koncentrerings av närsalter i komposten vilket i sin tur medför att rot- och bladspetsarna dör och svartnar. Tumregeln är att ge plantan rejält med vatten så det rinner ordentligt ur dräneringshålen i botten på krukans. Vänta sedan en stund och upprepa vattningsproceduren en gång till. Efter det första tillfället får vattnet en chans att "blöta" upp komposten och vid andra vattningen tränger vattnet in ordentligt i komposten och fyller ut alla eventuella torra fickor. Överflödiga närsalter i komposten hinner på detta sätt att lösas upp av vattnet och sköljas ur komposten vid andra vattningstillfället.

Hur ofta man behöver vattna beror på många faktorer, bl.a. vilken typ av kompost du använder. Ju grövre kompost desto tätare vattning. Även om kompostens topplager ser torr ut kan den vara tillräckligt fuktig längre ner. Känn efter med ett finger, "Gräv" dig ned i komposten med hela fingret så du säkert når de centrala delarna av krukans.

Det är osannolikt att alla krukor torkar ut samtidigt. Stora krukor bibehåller fukten i komposten mycket längre än vad små krukor gör. Likaså kommer plantor med stora och friska rotsystem att torka ut komposten snabbare än nyligen omplanterade orkidéer.

Störst vattenbehov har i regel plantorna under tillväxtperioden, i regel från senvåren och under sommaren. Under denna period utvecklas de nya årsskotten till ansvälda bulber, och vatten är absolut nödvändigt för utvecklingen av all den vävnaden. Den högre temperaturen under sommaren bidrar också till det större vattenbehovet. Alltför täta vattningsintervaller är dock skadligt för plantan, eftersom lufttillträde till rötterna förhindras och med tiden kommer dessa att ruttna.

Under de kallare månaderna på hösten och vintern fordrar plantan inte så mycket vatten. När väl bulberna är färdigbildade någon gång under hösten går många orkidéarter in i en lätt viloperiod. Dagarna blir alltmer korta och kyliga vilket hjälper till att dra ned plantans vattenbehov. Var försiktig med vattning under denna period, vilket annars lätt leder till att rötterna ruttnar. Detta gäller särskilt dig som har orkidéer utomhus under hösten, då det ofta kan regna flera dagar i rad med relativt låga temperaturer och svag ljusintensitet.

När blomstänglar börjar utvecklas är det nödvändigt att öka vattningen för att få god kvalitet på blommorna. Enorma mängder ny vävnad formas i blomstängeln och de utslagna blommorna avdunstar vatten. Båda dessa förhållanden talar för att undvika alltför kraftig uttorkning mellan vattningarna. För lite vatten resulterar helt enkelt i dålig blomkvalité.

En god regel är att höja luftfuktigheten under den varmare tillväxtperioden och låta den falla under den kallare blomningssäsongen. Hög luftfuktighet är en nödvändighet som möjliggör att

vilda plantor klarar de extrema förhållanden som råder i dess hemländer. Som alla landväxter har också orkidéer små porer (klyvöppningar) på undersidan av sina blad. Vid höga temperaturer öppnas dessa helt vilket leder till att stora mängder vatten avdunstar från bladen. Genom att öka fuktigheten i luften som omger plantan minskar vattenavdunstningen från klyvöppningarna avsevärt. Enklast gör man detta genom att helt enkelt spraya bladverket under den hetaste tiden på dagen. Kom ihåg, när temperaturen stiger bör också luftfuktigheten göra det. Under tillväxtperioden med högre luftfuktighet är god luftcirkulation ett måste för att minska risken för svamp- och/eller bakterieangrepp, vilka annars stortrivs i stillastående, fuktig och varm luft.

Orkidéer monterade på bark innebär att jag måste vattna nästan varje dag. I synnerhet under sommaren då temperaturen under soliga dagar lätt kommer upp i 25 - 30°C och barkmontagen snabbt torkar upp. Längre bortavaro än en helg då och då tillåter inte en framgångsrik orkidéodling på barkmontage, åtminstone sommartid när tillväxten sker får plantorna inte vara torra någon längre tid.

Vintertid kan det kanske räcka med varannan till var tredje dag allt beroende på temperatur, luftfuktighet och hur mycket mossmaterial jag satt fast på barkbiten. Principen under plantornas viloperiod under vintern är att vattna så sällan som möjligt utan att bulbbärande orkidéer visar tecken på att börja skrupna.

Det är krångligare att vattna barkmontage än krukplanterade plantor, jag använder en handpumpad tryckluftspruta som rymmer ca 5 liter vatten och sprayar ordentligt på barkbiten så mossmaterialet (i den mån man har något) dränks av vatten. I hemmamiljö är det lätt att få oönskade skvättmärken av denna vattningsrutin både på fönster, fönsterbågar och parkettgolv. Har man ett fåtal barkmontage kan man ju ta ut dem till köksbänken eller badrummet där de också kan få hänga en stund och efterdroppa färdigt. Det kan nog inte tillräckligt poängteras att vattna rikligt när man vattnar. Gör gärna så att först spraya på rejält och låta montaget ligga en stund för att återigen upprepa vattningsproceduren. På så sätt hinner ev. intorkade närsalter att blötas upp vid första vattningen och sedan vid andra tillfället spolas bort med vattningsvattnet.

Gödning

Mängden gödning till plantan bestäms framförallt av årstiden. När plantan är i aktiv tillväxt är också behovet av näringsämnen som störst. Näringsämnen är en bristvara bland vildväxande orkidéer, åtminstone i jämförelse med vad en odlare har möjlighet att tillföra. I naturen tillförs näringsämnen främst från nedbrytning av organiskt material (på och under träd) såsom lavar, löv och mossor. Under den heta, regniga sommaren bryts detta material ned snabbt. Av detta följer att vi kan anta att många orkidéer är anpassad till större näringstillgång under

tillväxtperioden och till lägre halter under blomningssäsongen. Många odlare föredrar att tillföra en balanserad gödning under hela året och att öka kväveinnehållet under plantans tillväxt.

Det är definitivt bättre att ge gödning i svaga men täta doser än en enda rejäl dos en gång i månaden. Det är osannolikt att plantan kan tillgodogöra sig all den näringstillförsel som det innebär vid myckna men oregelbundna givor, så likt naturen själv är en svag men jämn näringstillförsel att föredra. Den exakta sammansättningen av näringen bör anpassas till vilken typ av kompost som används. Många moderna odlingssubstrat består nästan uteslutande av oorganiska icke-nedbrytbara material såsom: glasull, leca, frigolit, perlite mm. och kräver ett detaljerat gödningsprogram. De flesta av oss använder nog någon form av barkblandning och bör tänka på att ge plantan en jämn tillgång på kväve, då det anses att just barkkomposter "stjäl" kväve som annars hade kommit plantan tillgodo.

Det vanligaste är nog att använda flytande näringslösningar tex. Substral, Blomstra, Pokon mm. framförallt därför att speciellt framtagna orkidégödningar är mycket sällsynta. Läser du innehållsdeklarationen på dessa flytande preparat visar det sig att de alla består av samma närsalter. Det vanligaste förhållandet mellan närsalterna är 30-10-10. Detta brukar betyda 30 delar kväve (N), 10 delar fosfor (P) och 10 delar kalium (K). För orkidéer verkar en tredjedel till en fjärdedel av den rekommenderade mängden för krukväxter vara bäst.

Ibland använder jag enbart pulver eller granulat (småkulor) gödning tex. Chrysan, Blodmjöl, Pokon rhododendron gödsel. En till två "nypor", beroende på krukans storlek, fördelar jag över komposten ett par gånger under tillväxtperioden. Fördelen med dessa är att plantan får en jämnare tillgång på näring under längre tid och att det enda man behöver tänka på är att enbart tillföra vatten. Nackdelen är att flera av dessa preparat luktar ganska illa, åtminstone de första veckorna och att de bidrar till en snabbare nedbrytning av komposten, vilket i sin tur kan innebära täta omplanteringar.

Man måste akta sig för att övergöda. Det första tecknet på detta kan vara en kraftig grön färg på bladen trots rejäl ljusstillgång. Alltefter som närsalterna ökar i komposten, dör och svartnar bladspetsarna. Samma fenomen har också redan inträffat med rötterna. Detta förhållande blir mycket uppenbart om plantan hålls alltför torr, då det mesta av vattnet i komposten förbrukats/avdunstat kan närsalterna bilda fasta kristaller, något som orkidéer definitivt inte tycker om. Skadliga halter av saltavlagringar måste sköljas ut ur komposten med stora mängder vatten upprepade gånger. Övergödning under hösten kan tvinga plantan till fortsatt tillväxt och därmed uteblir initiering av blomstänglar. Men å andra sidan, för lite gödning kan orsaka en långsam tillväxt och även störa utvecklingen av blomstänglar.

Kom ihåg att färsk barkkompost förbrukar kväve, så nyplanterade plantor kan behöva lite extra kväve.

Det enda sätt varpå man kan vara säker på att veta vad som egentligen ges till plantorna är att ha tillgång till en konduktivitetmätare. Denna bör vara utformad så att den ger en avläsning i ppm (parts per million = miljon-delar) av totallösta salter i en lösning.

Ex: 5 gram av vattenlöslig gödning i 10 liter rent vatten ger 500 ppm, eller så kan man säga att antal milligram löst i 1 liter rent vatten också ger antalet ppm. Det kan vara svårt att exakt ange mängden av gödningsmedel som bör användas eftersom styrkan, koncentrationen varierar beroende på fabrikat.

Orkidéer klarar inte mer än cirka 1000 ppm av lösta närsalter i vattningsvattnet. Detta är ungefär två femtedelar av vad "vanliga" krukväxter kan tåla. 1000 miljondelar är samma sak som 1 tusendel, och det är vad Hans Christiansen (känd orkidéodlare utanför Helsingör) ger alla sina orkidéer varje gång automatiken vattnar. Var fjärde vatten är dock med rent vatten. Vill man själv försöka kan man enklast ta 1 milliliter (ml) Substral eller motsvarande i 1 liter (=1000 ml) rent vatten vilket ger ca 1 tusendel närsalter per liter.

Det förekommer en mängd olika "recept" på hur man kan göda, här är ett exempel: Plantorna får gödning en gång i veckan under tillväxtperioden, en tesked av vattenlöslig 30-10-10 gödning i 4 liter vatten. Denna gödningsprocedur bibehålles fram till och med augusti, då sammansättningen ändras till 10-30-20 dvs. med högt fosfatinnehåll. Det anses att fosfat förstärker och förbättrar blomningen. Efter blomningen avbryts gödningsprogrammet, vilket betyder att plantorna får en kort tid fram till då ny tillväxt startar utan gödning.